

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פְּרִשֶׁת שְׁמוֹת

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

חיוב נשים בקדושת היום

יזעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (א כ) (ד)

במסכת פסחים (פז א) חיבו חכמים להזכיר את יציאת מצרים בפרך. את שם הפרך לא הזכיר רש"י. בפרש"י (שם ד"ה למען) בשם המדרש: המצרים העבירו את ישראל במצרים בליט מלאכות, פכתוב (שמות א יא): 'יזעבדו מצרים את בני ישראל בפרך', 'פרך' בא"ת-ב"ש [ונ"ל] - בגימטריה ל"ט. לפיכך כשנגאלו ישראל למצרים הזהירו לשבת מאותן ל"ט מלאכות בשבת, ולכן תקנו להזכיר בקדושת זכר ליציאת מצרים.

לפי זה תמה החתם סופר: מפני מה הזכירו חכמים (ברכות כ א) לדרשה מיוחדת כדי לחייב נשים במצות קדושת שבת שלא ככל מצות עשה שהזמן גרמא, הלא בלאו הכי הן חייבות לקדש משום שאף הן נצלו משעבוד מצרים [ראה מגלה ד א שנשים חייבות בקריאת מגילה, אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, משום "שאף הן היו באותו הנס"]?

ותרץ שעקר מצות השביתה בשבת הוא: 'זכרון למעשה בראשית' שבו שבת ה' מפל מלאכתו. ואף שחכמים כללו בה גם זכרון יציאת מצרים, כיון שאין זה עקר טעם השביתה, אין די בכך כדי לחייב נשים במצות עשה זו שהזמן גרמא, אלקמל דרשו זאת חכמים מפסוק מיוחד.

ש"ת 'חתם סופר' ח"א סימן קפה

תפלת המיילדות התקבלה במלוואה

ותחיינ את היולדים... וייטב אלקים למיילדות וירב העם ויעצמו מאד (א יח-כ)

מלשון הפסוק משמע שההטבה שנתנה למיילדות היתה: 'וירב העם ויעצמו מאד', ויש להבין היאך הוטב בכך למיילדות?

באר רבי משה אפלס רבה של סלונגי:

מלשון הפסוק 'ותחיינ את היולדים' דרשו חכמים (שמו"ד א טו) שמלבד שנמנעו המיילדות מלקים את דברי פרעה ולהרג את היולדים, עוד הוסיפו להחיותם. וכיצד: "יש מהם [מהתינוקות] שראויים ליציאת חגרים או סומים או בעלי מומים... ומה היו עושות? עומדות בתפלה ואמרות לפני הקדוש ברוך הוא: 'אתה יודע שלא קימנו דבריו של פרעה, דברך אנו מבקשות לקיים! רבון העולם, יצא הגדל לשלום, שלא מיצאו ישראל ידיום [שלא יהיה פתוחו פה לישראל] להשיח עלינו ולומר: הרי יצאו בעלי מומים מתוך שבקשתי להרג אותם'. מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויוצאים שלמים".

תר על כן הוסיף ודרש רבי לוי: "יש מהן [מהיולדים] שראויין למות בשעת יציאתן או לספן את אמן שתמות אחר יציאתם, והיו עומדות בתפלה ואמרות לקדוש ברוך הוא: 'רבוננו של עולם תלה [המתן] להם עכשיו ונתן להם נפשותיהם, שלא יאמרו ישראל הן הרגו אותם. והקדוש ברוך הוא עושה תפלתן, שצאמרי: 'ותחיינ את היולדים; 'ותחיינ' - אלו האמהות, 'היולדים' - היולדים ממש".

בכך יש להסביר את פגנת הכתוב: 'וייטב אלקים

מדוע מהרתו לענות אמן?!

מדוע מהרתו בא היום (ב ח)

פסק ה'שלחן ערוך' (או"ח סכד ח) כי אין לענות 'אמן' בטרם סיים המברך את הברכה עד תמה, שכן אמן שפזו נחשבת 'אמן חטופה' ואסור לענותה. מוסיף המושג ברורה' (שם ל): 'ויש אנשים שמתחילים לענות בעוד שהשליח צבור עומד עדיו בחצי תבה אחרונה, וזה אסור'.

דרושי לשונות אמרו כי הלכה זו נרמזה בפסוק שלפנינו: 'מדוע מהרתו בא היום' - סופי תבות 'אמן', וכביכול תמה הפתוב: מדוע מהרתם לענות 'אמן חטופה' ולא המתנתם עד שהמברך יסיים ברכתו ותענו אמן כהלכה? הוסיף וכתב האדמו"ר רבי ישראל ממוז'ז'ץ, כי לכך אנו רומזים באמירתנו בסדר ברכת המזון: "בברכה שלמה ונאמר אמן". כלומר, יש להמתין עד שתאמר הברכה בשלמות מחלטה, ורק אז לענות אחריה אמן.

דברי ישראל נח: תורה לשמה

אמן - קדש קדשים

ויאמר משה אל האלקים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם (ג י)

חכמים אמרו (תק"ו מ א) כי גדולתה של 'אמן' נובעת מן שהיא בגימטריה של שני השמות הקדושים - 'הו"וה' ו'אדנות'. בכך באר 'פעל השוים' את הסבה שאמרו חכמים (ברכות ג א): 'גדול העונה אמן יותר מן המברך', שבעוד המברך מוציא בברכתו רק את שם 'אדנות', העונה 'אמן' מוציא בעניו מפי ה' את שם הו"וה והו את שם אדנות.

תר על כן כתב המקובל האלקי רבי אהרן הזקן מקרדיא בעל ספר 'קנינים' (חי לפני כאלף שנים) בספרו 'אגרת הטעמים':

"כי כל שמות הקדושים כלם כאחד כלולים בגולים סגלים וסתרם מכסים כמוסים בתבת אמן... ועליה אומר הכתוב (ישעיה כו ב): 'ויבא גוי צדיק שמר אמינים', רצה לומר כמו שומר האוצר שהוא לפני ולפנים בחזרי חדרים, כך התבה הזאת הטהורה והקדושה מקורה יקרה מפנינו... אם כן ראה גם ראה אמה בן אדם כמה רמים, רמים וסודות מיוחדות על אדני פזו... ואיזהו מקומו של אמן - קדש קדשים".

בסדר הקדום 'סדר נהורא השלם' הובא בשם הקדמונים שאכן בשעת ענית אמן יש לכוון לצרף שמות הו"וה ואדנות שהם בגימטריה 'אמן'. ומבאר שדבר זה נרמז בפסוק שאותו אנו אומרים כל בקר ב'הודו' (דה"א טו לו): 'ויאמרו כל העם אמן והלל לה' - על כל העם להקפיד על ענית 'אמן'. ומה מכונים? 'הלל לה', כלומר לצרף שם אדנות שהוא בגימטריה 'הלל', 'לה' - לשם 'הו"וה', אשר צרופם יחד הוא בגימטריה 'אמן'.

פעל השוים דברים כד כו; מו: אגרת הטעמים דף יב-יד; סדר נהורא השלם ריש פטו' בהגיה

למיילדת" שקבל את תפלתו במלוואה, וכיצד? 'וירב העם' - שלא נפקד כל נפש מישראל, הן מהיילדות והן מהגדלות, ויותר מן, אפלו בעלי מומים לא היו בהם, אלא אדרבה 'ויעצמו מאד' - היו הגדלות חזקים ובריאים בכל איברייהם וחושיהם.

יְקַהֵל מִשָּׁה [ונצא שני] דרוש ד

במות מלך מצרים התקבלה תפלת ישראל

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ואנחו בני ישראל מן העבדה ויעקבו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה (ב כ) נודעה הקשה: הלא בודאי נאנחו ויעקבו בני ישראל פעמים רבות במהלך שעבודם, ומדוע דקאו ועקבתם במות מלך מצרים עלתה והתקבלה?

להלן פטה מהתרוצים שנתנו לכך:

א. באר רבי יצחק עראמה:

במות פרעה התקצבו כל המצרים להספידו פנהוג, ואף בני ישראל חיבו להספידו כפי שראוי לעבדים לנהוג במות אדונם. ואכן, התאספו בני ישראל כאחד: הם, נשיהם וטפסם ופתחו בכי וביללה. אולם שלא כמצרים שהתאבלו על מות המלך, בני ישראל זעקו בתפלה למלך מלכי המלכים, ובלת תפלת רבים נפתחו שיערי שמים והתקבלה תפלתם.

ב. עוד באר רבי פינחס הלוי הורוביץ בעל ה'הפלאה':

במסכת סנהדרין (מד א) אמרו חכמים: 'לעולם יקדים אדם תפלה לצרה'. זאת משום שבשעת הצרה אין התפלה מתקבלת, פכתוב (איכה ג א): 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי', משום שהצער גורם לאדם שלא יוכל לכוון בתפלתו כראוי, ובנוסף, לעתים בשל רב גדל הצער מתאבן לב האדם עד שאינו מתפלל כראוי.

והנה, בזהר הקדוש (שמות יט א) בארו את הפתוב: 'ויעת מלך מצרים' - שהשר הממנה על מצרים בעולמות העליונים נפל מגדלתו. ולפי שבכך נפתח פתח גאלה והוקל לשעבודם של ישראל, מיד חשו בצרתם ויכלו לכוון בתפלתם.

ג. באר אחר באר רבי מנחם סג"ל פולק רבה של סונג'ט:

במסכת ברכות (לא א) קבעו חכמים קלל בהלכות תפלה: 'אין מתפללין לא מתוך קלות ראש ולא מתוך עצבות... אלא מתוך שמחה'. לפי זה יש לומר כי עד עתה היו בני ישראל נתונים בצער קשי השעבוד, ולפיכך לא התקבלה תפלתם, אף במות מבקש רעתם התמלא לבם בשמחה, ומתוך השמחה עלתה שועתם אל האלקים.

ד. עוד באר הראב"ד רבי משה שטרנבוך:

בשנות שעבודם הראשונות קוו ישראל כי גורת השעבוד - זמנית היא, ובמות פרעה הרשע יקום תחתי מלך חדש שיבשל את גורת קודמו. אף משוכחו כי אף לאחר מותו המשיך פרעה להיות בגדר 'מלך מצרים', והשלטון החדש מתעתד להמשיך בדרכו, הבינו כי אין זו אלא גורת שמים, ורק ביד הבורא יתברך להושיעם. מתוך כך תלו עיניהם ביתר שאת בתפלה לפניו, עד שלעתה שועתם לפני האלקים.

עשדת יצחק שער לו: פנים יפות; קנטרס חסד לאברהם הנדפס בראש ש"ת 'חלק לוי' שיעם וצ"ת

בני אמונים
עונים אמן כהלכה רק עם סיום התפילה

אמן ברגע הנכון.

פסק ה'שלחן ערוך' (או"ח סכד ח): כשעונים 'אמן' יש להמתין עד שייסיים המברך, והממהר לענות אמן לפני שייסיים המברך את המלה האחרונה בברכה הרי זו 'אמן חטופה'.

ומוסיף המושג ברורה' (שם ל): 'ויש אנשים שמתחילים לענות בעוד שהשליח צבור עומד עדיו בחצי תבה אחרונה וזה אסור'.

ברכות השחר: בקול בכונה בחברותא.

זפוי הרבים בענית אמן (ג)

ברכות ההשלמה למאה ברכות'

המשורר לסדרת המאמרים על מעלת ההשתדלות לזכוי הרבים בענית אמן, רצוננו להרחיב נקדה חשובה הנוגעת לעצם מהותן של ברכות השחר, ויש בידיעתה כדי לעורר את לבבות המתפללים לגדל סגולתן ולהיטיב ההשתדלות לאומרו בראוי.

ברכות השחר אשר בהן אנו מודים על סדר הנהגת העולם אשר חקק ה' יתברך ברכות הטבע, מננות פני השקדמונים 'מאה ברכות' (ראה פסקתא פ"ר שלה; 'תשובות רב נטרונאי גאון' א"ח ט ובידע מספרי השקדמונים) ולא בכדי. זאת משום ש'מלבד עצם מהותן כסדרת ברכות המבטאות הודאה על כל הטובות שגמלנו ה', כל עקר תקנתן היתה בעקבות תקנתו הידועה של דוד המלך, עליו השלום, לומר 'מאה ברכות' בכל יום. כפי שגלו מן השמים לבי יעקב ממרויש מבגלי התוספות (ש"ת 'מן השמים' ב'), וכן פסק הטור (א"ח טו).

תקנתו של דוד המלך לומר מאה ברכות בכל יום נקבעה בעקבות סדרת אסונות כבדים שחטו על עם ישראל, כאשר מגפה קשה הפתה בעם, ובכל יום מתו בגינה מאה איש. לא ידעו ישראל על מה ולמה הגיעה המגפה, עד שחקר דוד המלך ברח הקדש והבין את אשר עליו לעשות. עמד ויסר לסינהדרון את סודן של מאה הברכות כדי שיתקנו אותו כטוב בעיניהם, והם תקנו לישראל את סדר ברכות השחר שיהיה עליהם לומר כדי להשלים למאה הברכות, ומשעשו כן נעצרה המגפה (במדב"ר יח כא; טור א"ח מו; פרישה פ"ט).

מאה ברכות מצילות ממגפות

בעל הרקח (ד"ר ברכות) כותב שסוד סגולתן של מאה הברכות הוא בכך שהן כנגד מאה הקלות שנתכבו בפרשת כי תבא; צ"ח שהתפרשו בתורה, ועוד שתיים שגורמו בפסוק (דברים כח טא): "גם כל חלי וכל מכה".

הרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק מבאר את הקשר שבין מאה ברכות להצלה ממגפות על פי הסבור בפסוק (בראשית כו יב): "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה זעירים" - "ויזרע" - שהזרע כבני אדם יראה וקדשה. וימצא בשנה ההיא מאה זעירים" - לממדף שחבי אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מג ב). והן נתקנו בגד מאה נפשות שמתו מדי יום, ותקן דוד המלך עליו השלום כנגדן מאה ברכות.

ומבאר רבי אלימלך: "והצדיק הזה המזדיע קדשה ויראה כבני אדם, הרי הוא כאילו מחיה אותם, ועל ידי זה הוא גורם תקון למאה זעירים הידועים. כי לכל איש ואיש יש שער מיחד לו והמקומו הוא מתקן אותו השער הפתוח... שער ידי כל ברכה שהוא מברך הוא פותח שער אחד ממאה זעירים העליונים שהם נקראים מאה ברכות, והינה ברכות העליונים..." (נעם אלימלך' תולדות).

דורשי רשומות הסמיכו לכך את לשון הפסוק בתהלתו של דוד המלך (קטו ז): "לא מתים יחלו יח" - הרי ש'יהללו יח' הוא הפך מ'המתים', ומכאן שהמהלל את ה' במאה ברכות בכל יום, סגלה היא לו לחיים (שבע ביום הללתיך ע"מ ב').

כיוצא בדרך בארו חכמים (דב"ר וליקרום) ואת הברכה את ההבדל בין הצדיקים לזשעים:

"הרשעים במיתתו ובחיייהם קרויו מתים... מפני מה, שרואה כמה זורחת ואינו מברך יוצר אור, שוקעת - ואינו מברך מעריב ערבים. אוכל ושותה ואינו מברך, אבל הצדיקים מברכין על כל דבר ודבר".

מאה שומרים משלמים כנגד הצרות

הרחבנו אך מעט על שגב גדלתה של תקנת 'מאה ברכות', ואולם לא יהיה המאמר משלם בלא תזכרת חשובה והכרחית: ענית אמן משלמה את הברכה (זוה"ק עקב רמא א), 'אמן' היא חלק מהברכה, ובאמצעותה (ס"ב), 'אמן' היא חותם הברכה, וכפי ששיטת שאין עליו חתימה אינו בר תקף, כד ענית אמן חותמת את הברכה ונותנת לה תקף (רבנו בחי' שמות יד לא).

אם למדנו שבכחן של מאה ברכות ובפרט ברכות השחר, להגן מן הצרות, על אחת כמה וכמה בודאי תגדל סגולתן שבעתים כאשר הן תאמרנה בצורה משלמת - חתומות בענית אמן.

במאמר מסגן ראוי להביא פאן את דברי החיד"א בספרו 'מזבן קדמות' (ערך אמן), כי אף לענית תשעים אמינים ביום כתקנת חכמים (תיקו"י יח) יש סגלה מיוחדת לשמירה ולהגנה. וכפעשה שהביא שם על אשה שבקשו המזיקים לפגוע בה, ונצלה אף וכן משום שהקפידה באותו יום על תקנת צ' אמינים.

יהודי יקר!

ידוע שברכה בלא אמן היא כגזר דין שאין עליו חותם. כאשר אתה מזכה את חברך באמירת ברכות השחר פאזות יהודאיה משלמת לך ה' העולם, דע וזכר כי בכך אתה מוסיף לך וגם לו חיים, שמירה והגנה.

זכר פי ברכה משלמת היא סגלה משלמת להגנה משלמת!

בשולי הדברים יש בנותן טעם להביא פאן את מכתבו של בעל 'אילת השחר' זצ"ל בענין זה:

"ואשר בנוגע מה שיום יום רואים שמתרבים הצרות, שאנשים צעירים בעלי משפחות גדולות נענשים ומשאירים אלמנות ואלמנים ויתומים, פמוכו אין לנו נביאים ויודעים על מה נענשו ומה יש לתקן. אבל גם אם אין יודעים, יש לכל הפחות לקבל להטיב מעשיו, וזכות זה אולי ישפיע שפע טוב להפיל ולהפטר להנצל ולבלם הקטגוריא הגדולה של מדת הדין השולטת בעוונותינו הרבים.

והיות שמצינו דברים שבאפו יחסי הם לא קשים לקיים, רק צריך קצת תשימת לב והם דברים גדולים בחשיבותם, כגון אמירת ק' ברכות בכל יום אשר מבאר בטור א"ח סי' מו שלפני יחלו יח" - הרי ש'יהללו יח' מתים מאה נפשות בכל יום ולא היו יודעים על מה מתים עד שחקר והבין ברוח הקדש ותקן להם לישראל מאה ברכות. וכן מצינו בחז"ל גדל המצוה של אמירת אמן..." (אבות אילת השחר' תפלה אות פ).

ממות לחיים בכח התפלה

הספור שלפניכם נלקח מספרו המפלא של נצול השואה רבי יעקב מארוקו זצ"ל. בין פרקי קורות הצלתו מן החפזת, רויני האמונה וההשגחה, שזירות התפלות הרבות שנשא בעמק הבכא, ואשר לא פעם זכה לראות בהתנשמותו בארח נסי, כמו בספור שלפנינו:

בשלהי ימי השואה בארץ על טבעי ומפלא, נלקח רבי יעקב מתוך גיא ההריגה של מייזנק, בהיותו חולה אנוש ומעמד להשמדה. הוא נשא על פני חבריו, בדרכו לשמש כפועל אחד מני אלפים שבעדו במפעל הנשק הגרמני שפעל במלוא הקיטור בפאתי העיר צ'נטוסחוב וספק בכל יום רבבות פדורי רובה לפלגות הצבא הגרמני. באותה שנה כבר היה הצבא בתהליכי תבוסה מתקדמים, אף המשיך להלחם במלוא עוזו.

גן עזן לא צפו לו בצ'נטוסחוב. אולם בשונה מסכנת המות המידי שרחפה עליו במייזנק, בצ'נטוסחוב יכול היה לקוות כי ככל שישמש כפריט נצרך במקנות המלחמה הגרמנית, פותח הסכיו שיקטלוהו ללא סבה. עובדי הפפיה בצ'נטוסחוב נדרשו להספק עבודה גדולה מסבלת אנוש, דבר שהיה כנגוד גמור למנת האכל היומית הזעומה שקבלו למחייתם. אולם ביוזעם כי חיייהם תלויים בהספק עבודתם, הם עשו הכל כדי לעמוד בו.

רבי יעקב, שבשרשרת נסים גלויים שב לאיתנו, שבץ כטכנאי לצד אחת המכוונות הענקיות שיצרו את פדורי הנשק. הגרמנים לא אפשרו ולו הפסקה קלה בפעילות המפעל, והאחריות על כך הטלה על כל חפזי השמוטות. כאשר ארע קלקול במכונה, היה עליו לתקנו בזמן הקצר ביותר, שאם לא פן נחרץ דינו למנת מלכות אמה מידיהם של קולגסי האס אס.

שרשרת של תקלות שנגרמו למכונה כתוצאה מרשלנות של אחד העובדים, יהודי כחוש וחולה שמפעם לפעם נרדם בנגוד לרצונו, וסרובו של רבי יעקב לגלות למנהל המפעל מי גרם לתקלה, גרמו לכך שהוא ספג את המלקות האומות במקום היהודי החולה. וכאשר שב הדבר ונשנה, החליט מנהל המפעל להענישו בענש קשה עוד יותר.

תבוסתו המתמדת של הצבא הגרמני כבר נודעה בקרב האסירים, והיה נעבדה זו כדי לנסך בהם כחות לעמד בתנאי העבודה האמינים, ביוזעם כי בקרוב יגיע החץ לסבלם. אף מנהל המפעל ידע זאת. ברצונו להענישו את העובד הסורר, הודיע לו חגיגית כי בבוא היום, כאשר יעבר המפעל הנחוץ אל תוככי גרמניה מאחורי קו החזית, ידאג באפו אישי שגם הוא ילקח למפעל החדש שיוקם בתוככי גרמניה. תוך כדי דבור כתב המנהל את שמו של רבי יעקב בדת על שלחנו, כפזכרת בולטת להבטחתו.

ההודעה המפתיעה הפתה את רבי יעקב בהלם. השמועות אמרו כי כחות הצבא הרוסי עומדים לכבוש בקרוב את צ'נטוסחוב. אף בין כתלי המפעל כבר

נפר כי מבצע הסגתו אל גרמניה עומד בשלבים מתקדמים. והנה בעוד חבריו משתעשעים בחלום השחרור, נאלץ הוא להתמודד עם הידיעה כי בכל מקרה לא יהיה לשחרור משמעות בעבורו, היות שהוא עתיד לעבר עם המפעל אל הבלתי נודע בגרמניה.

רבי יעקב שהספיק להפיר את המנהל האכזר, ידע כי הוא מקפיד לקום את גורי הדין האמינים שלו. לא נותר לו אלא להתפלל, וכדרכו הוא עשה זאת בכל לבו. הישר משלחו המנהל הוא פנה להמשיך בעבודתו כשהוא שופך דמעות בתפלה לפני השוכן בפרומים שעה ארפה כי עצת הרשע לא מקום וכי יזכה בקרוב להנצל ולהגיע לארצות החיים.

פמה ימים לאחר מכן כבר נשמעו מרחוק הדי תותחי הצבא האדס. החזית הלכה והתקדמה למפעל, ומנהליו הגרמניים נחפזו לבצע את תכנית המלוו; המכוונות פרקו בחפזן והעמסו על גבי משאיות ענק, ומבין אלפי עובדי הפפיה נלקחה קבוצה גדולה והושמה באחד מאולמות היצור כמעמדים לשלוח לגרמניה, למקום שבו יקם המפעל מחדש.

מנהל המפעל לא שכח את הבטחתו. בין מאות העובדים שהצטופפו באולם היצור עמד רבי יעקב. האוירה סביבו היתה חזירת יאוש ואכזבה. העובדים ידעו כי בשלוחם לגרמניה כמעט ברור שגורלם נחרץ למיתה, והם בפני חרישית את מר גורלם. אף רבי יעקב שם לנגד עיניו את מאמר תנכיים: "אפלו חרב חדה מנחת על צארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים", ושפתיו רחשו ללא הרף תפלה.

רעם מנועי המשאיות שיעדו לשלוחם כבר נשמע היטב, ורבי יעקב לא התאיט. הוא ידע כי מפלט אחד נותר לו - התפלה, והוא לא הרפה ממנה לרגע.

וביתנים, הדי וכוח קולני וקשה נשמעו מאחד החדרים. היה זה מפחד מחנה עובדי הפפיה, אשר התופח עם מנהל המפעל בטענה כי כמות כה גדולה של עובדים היא נטל בעבור הצבא הגרמני הנסוג.

לבסוף השגה פשרה. דלת האולם נפתחה, פלגת חילים נכנסו פנימה, בחרו באקראי קבוצה גדולה מקרב הנוכחים במקום, ושלחו אותם חזרה למחנה. יתר האסירים העמסו מיד על המשאיות ושלחו לגרמניה.

רבי יעקב שספן באפן בולט בראש רשימת הנשלחים, חזר עמה בארח נס לארצות החיים. ברגע האחרון נצל רבי יעקב ממות לחיים בכח התפלה.

זמן מה לאחר מכן פרצו חילי הצבא הרוסי אל המחנה, והאסירים, ובתוכם רבי יעקב, שחררו לנפשם.

שאגת מקענה ע"מ 042